

RELAȚIILE ROMÂNIEI CU ANTANTA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE CONFERINȚEI DE LA SANKT PETERSBURG (IANUARIE-MARTIE 1913)

Nicu Pohoăță*

nicu_pohoata@yahoo.com

Abstract: *Relațiile României cu Antanta în perioada premergătoare Conferinței de la Sankt Petersburg (ianuarie-martie 1913).*

Studiul analizează relațiile României cu Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri în perioada premergătoare Conferinței de la Sankt Petersburg, delimitată cronologic de începutul celei de-a doua faze a Primului Război Balcanic, fapt care a coincis cu eșecul tratativelor româno-bulgare de la Londra. Autorul prezintă evoluția relațiilor româno-ruse, româno-franceze și româno-engleze, în contextul diferendului teritorial româno-bulgar și a creșterii pericolului extinderii războiului.

Autorul concluzionează că evoluția relațiilor României cu Antanta în perioada premergătoare Conferinței ambasadorilor de la Sankt Petersburg a fost deosebit de complexă, marcând abordări diplomatice nuanțate ale Rusiei, Franței și Angliei în problema diferendului teritorial româno-bulgar. Dincolo de aceste diferențe de abordare, Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri se regăseau pe o platformă comună de interese menite să slăbească pozițiile Triplei Alianțe în Sud Estul Europei, prin susținerea Bulgariei în diferendul său cu România. Acestui obiectiv putea să-i servească însă eficace, totodată, și desprinderea României din orbita politică a Puterilor Centrale și atragerea sa de partea Antantei. Este exact ceea ce au înțeles factorii decizionali de la București atunci când au propus, din motive de oportunitate politică, Sankt Petersburgul drept loc de desfășurare a Conferinței ambasadorilor Marilor Puteri, care avea să realizeze acțiunea de mediere. Interesele geo-strategice de ansamblu ale Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri în Sud-Estul Europei, îndeosebi ale Rusiei, făceau posibilă estomparea treptată a atitudinii lor inițial ostile față de România, deschizând perspectiva solicitării de către acestea a unor concesiuni minime din partea Bulgariei. Numai astfel, în opinia autorului, se poate înțelege acordul guvernului bulgar pentru cedarea Silistrei, formulat încă din ajunul deschiderii lucrărilor conferinței, însă comunicat numai șefului diplomației ruse. Rămânea astfel decisivă poziția Rusiei în această problemă, la care erau dispuse să subscrie, totodată, și partenerii săi occidentali, Franța și Anglia. În acest mod, miza Conferinței de la Sankt Petersburg, convocată pentru solutionarea diferendului teritorial româno-bulgar, creștea foarte mult, anunțându-se ca o dispută a Marilor Puteri, situate în grupări politico-militare opuse, pentru creșterea influenței lor în Sud-Estul Europei.

* Lect. univ. dr., - Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Arhivistică, București.

Keywords: *diferendul teritorial româno-bulgar, relațiile româno-ruse, relațiile româno-franceze, relațiile româno-engleze, pericolul extinderii războiului, mediere, arbitraj, locul desfășurării conferinței, majoritate, unanimitate, atragerea României de partea Triplei Înțelegeri, opinia publică.*

Eșuarea tratatelor româno-bulgare de la Londra a determinat România să adopte o atitudine mai intransigentă față de Bulgaria, prin amenințarea unei ocupări militare a teritoriilor revendicate, fiind preveniți în acest sens și miniștrii Marilor Puteri la București. Această luare de poziție a statului român era hotărâtă în condițiile creșterii în amploare a manifestărilor opoziției și ale unei părți a opiniei publice în favoarea unei acțiuni armate a României. Reacțiile din capitalele Marilor Puteri nu s-au lăsat așteptate, în general atitudinea adoptată de acestea fiind de dezaprobare și chiar de ostilitate, datorită pericolului generalizării conflictului. În particular, Rusia considera că România trebuie să se mulțumească cu oferta Bulgariei și să accepte propunerile lui Danev, altfel s-ar aduce prejudicii alianței statelor balcanice. În aceste condiții, guvernul român se străduia, pe cât posibil, prin acțiuni diplomatice, să nu se ajungă la medierea Rusiei, dispusă tot mai mult să susțină Bulgaria. În acest sens, Titu Maiorescu dădea instrucțiuni ministrului român la Petersburg de a nu se angaja cu oficialitățile ruse în discuții pe această temă: „*Relațiile noastre cu Rusia în privința Bulgariei se stabilesc exclusiv la București. Veți declara deci că n-aveți instrucțiuni și nu puteți vorbi decât atunci când ați primit și în limitele în care v-au fost date. Angajați de asemenea atașatul nostru militar de a păstra rezerva*”¹.

Medierea Rusiei, cerută de către guvernul bulgar, deși inițial a fost primită cu anumite rezerve de către guvernul de la Petersburg, fiind preferată calea negocierilor directe româno-bulgare, în cele din urmă a fost acceptată. Demersurile întreprinse în acest sens, prin intermediul ambasadorului Rusiei la București, N. Schebeko, au fost însă respinse de către guvernul român, fiind preferată reluarea negocierilor directe la Londra. Acestea însă din nou au eșuat, „Protocolul de la Londra”, semnat la mijlocul lunii ianuarie 1913 consemnând în fapt pozițiile divergente ale celor două părți², dar care avea menirea să servească drept bază de discuții pentru continuarea tratatelor la Sofia.

La 17 ianuarie 1913, aliații balcanici au întrerupt tratativele de pace cu Imperiul Otoman, anunțând reînceperea ostilităților. În condițiile reizbucnirii conflictului balcanic, ministrul Rusiei la București a prezentat un memorandum al guvernului rus în care se apreciau ca suficiente concesiile guvernului bulgar, invitându-se România să se mulțumească cu atât, altfel se face un serviciu Imperiului Otoman în dauna aliaților balcanici³. Tonul amenințător al Rusiei, care

¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (se va cita A.M.A.E.), Fond 21, 1905-1913, vol. 82. Rapoarte politice din Petersburg. Telegrama lui Titu Maiorescu către C. Nanu din 5/18 ianuarie 1913.

² A.M.A.E., Fond 21, 1878-1913, vol. 60. Rapoarte politice din Londra 1905-1913, f. 206-207. Raportul lui N. Mișu către Titu Maiorescu din 16/29 ianuarie 1913; ANIC, Fond Casa Regală, dos. 14/1913, f. 1-2. Procesul verbal al convorbirilor dintre Danev și Mișu la Londra 16/29 ianuarie 1913.

³ G.A. Dabija, ***Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria, 1910-1913***, București, 1936, p. 278-279.

avea caracterul unui ultimatum, a fost reiterat personal de Sazonov în cadrul unei întrevederi cu ministrul României la Petersburg, cu prilejul căreia șeful diplomației ruse avertiza că, în cazul unui atac al României contra Bulgariei, „*guvernul imperial nu mai este stăpân pe situație în fața efervescenței lumii slave*”⁴.

Se puna astfel în evidență faptul că, deși Petersburgul acționase perseverent pentru desprinderea României de alianța cu Puterile Centrale și făcuse pași însemnați în acest sens, nu ezita a prejudicia perspectiva acestor relații prin susținerea Bulgariei, stat membru al Alianței balcanice, aflată sub egida Rusiei. În fond, guvernul rus se opunea oricăror acțiuni de forță împotriva Bulgariei, pentru a nu i se slăbi capacitatea de luptă cu Imperiul Otoman.

În aceste condiții, deși Austro-Ungaria, interesată permanent în slăbirea Serbiei, continua să ducă o politică duplicitară în diferendul româno-bulgar, pentru România se impunea cu necesitate reînnoirea alianței cu Marile Puteri ale Triplei Alianțe, fapt realizat la 2/15 februarie 1913, nu înainte însă ca regele Carol I și prim-ministrul Titu Maiorescu să încerce să obțină garanții ferme de sprijin din partea Dublei Monarhii în politica sa balcanică.

Reînnoirea tratatului de alianță cu Austro-Ungaria s-a dovedit un act politic bine gândit, în situația în care, la scurt timp, profilându-se soluția medierii Marilor Puteri în diferendul româno-bulgar, intervenea o altă amenințare din partea Rusiei. Sazonov comunica în acest sens în februarie 1913 prim-ministrului român că „*Rusia nu va putea admite niciodată o violentare a Bulgariei din partea României*”, adăugând că limita extremă asupra căreia poate insista Rusia pe lângă Bulgaria spre a o face să cedeze este o linie care ar merge de la frontierele Silistrei până la Șabla⁵. Adică nici măcar revendicările minimale ale guvernului român, care făcuse din „problema Silistrei” o chestiune de onoare.

Acceptând soluția arbitrajului Marilor Puteri, guvernul român a propus Petersburgul ca loc de desfășurare a lucrărilor Conferinței ambasadurilor. N. Schebeko aprecia acest demers din partea cabinetului român ca fiind „***un indiciu al schimbării orientării politicii sale externe*** (s.n.)”⁶. Era evident o interpretare prea optimistă și, oricum, exagerată. Credem că rațiunile care au stat la baza acestei decizii rezidă în dorința guvernului român de a câștiga bunăvoința cabinetului din Petersburg, în condițiile în care putea conta deja pe un sprijin din partea Marilor Puteri ale Triplei Alianțe, cu care reînnoise tratatul ce stătea la baza politicii sale externe.

În realitate, se înregistra un curs descendent al relațiilor româno-ruse de la sfârșitul primei faze a războiului balcanic până la Conferința ambasadurilor de la Petersburg. Atitudinea aliaților Rusiei, Franța și Anglia, față de România a fost similară, deși a fost exprimată cu anumite nuanțe.

⁴ A.M.A.E., Fond 21. 1905-1913, vol. 82. Rapoarte politice de la Petersburg. Telegrama lui C. Nanu către M.A.S. din 18/31 ianuarie 1913.

⁵ ***Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României (septembrie 1912 – august 1913)***, în vol. Titu Maiorescu, ***România, războaiele balcanice și Cadrilaterul***, editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 190.

⁶ N. Schebeko, ***Souvenirs. Essais historique sur les origines de guerre de 1914***, Paris, 1936, p. 147.

Având perspectiva unei posibile reorientări a politicii externe a României, diplomația franceză și-a nuanțat demersurile la București, comparativ cu diplomația rusă. Dacă Rusia, în fața avertismentului dat de guvernul român celui bulgar, că va ocupa cu forța armată teritoriul revendicat, a recurs, așa cum am văzut, la un ton amenințător⁷, Franța s-a dovedit a fi mult mai rezervată. Disociindu-se de conținutul ultimatumului rus, Franța acționa asupra guvernului de la Petersburg pentru o atitudine moderată față de România⁸ și avertiza Londra asupra situației pe care risca să o creeze inițiativa rusă⁹. Cu prilejul acestor demersuri, diplomația franceză a aflat de conținutul convenției militare ruso-bulgare din 1902¹⁰, care explica reacția dură față de inițiativa guvernului român. Astfel, Franța propunea o altă cale de influențare a politicii guvernului de la București, printr-o acțiune moderatoare comună a celor trei Mari Puteri ale Triplei Înțelegeri. Refuzul Angliei de a participa la un demers comun va face ca cele trei guverne să acționeze separat la București. Sir Ed. Grey nu agreea ideea de a se stabili un acord între Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri pentru efectuarea unui demers comun la București. Aceasta ar determina, spunea șeful diplomației britanice, o reacție în sens invers din partea Triplei Alianțe. De aceea îi părea suficient a se prescrie ambasadorilor Rusiei, Franței și Angliei de la București și de la Sofia să se exprime individual în sensul unei concilierii¹¹.

Ținând seama de evoluția conflictului spre un deznodământ exploziv, cu atât mai mult cu cât în această eventualitate ar fi eșuat întreaga campanie a diplomației franco-ruse în vederea îndepărtării României de Tripla Alianță, atât Franța, cât și Rusia s-au alăturat, ca și celelalte Mari Puteri, propunerii ministrului de Externe britanic, sir Edward Grey, ca întregul diferend româno-bulgar să fie supus medierii Marilor Puteri¹².

Propunerea făcută de șeful diplomației engleze s-a dovedit a fi realistă și pornea de la ideea necesității aplanării diferendului dintre România și Bulgaria, care putea să degenereze într-un conflict militar, ce s-ar fi putut extinde și prin

⁷ Practic Sazonov amenința cu o intervenție armată a Rusiei împotriva României. Vezi A.M.A.E., Fondul 21, Petersburg, vol. 82, p. 228. Vezi și **Documents diplomatiques français** (se va cita **D. D. F.**), Paris, 1932, 3e série, vol. V, doc. nr. 294, p. 374-375.

⁸ Poziția amenințătoare a guvernului de la Petersburg față de România crease nemulțumire la Paris. Jonnart, ministru al Afacerilor Externe al Franței, scria ambasadorului său la Petersburg, Georges Louis, că atitudinea Rusiei “*riscă să antreneze, din punctul de vedere al păcii europene, cele mai redutabile consecințe. Pare neîndoielnic că, dacă Rusia exercită o acțiune coercitivă asupra României, Austro-Ungaria va interveni simultan pe cale armată. În acea zi, pericolul unei conflagrații generale ar fi iminent; căci Germania va fi fără îndoială determinată să ia partea aliatului său...Guvernul Republicii își exprimă deci întreaga rezervă față de ultimele demersuri ale ministrului Rusiei la București*”. Vezi **D.D.F.**, 3e série, vol. V, doc. nr. 295, p. 375-376, 31 ianuarie 1913.

⁹ **D.D.F.**, 3e série, vol. V, doc. nr. 296, p. 376.

¹⁰ **D.D.F.**, 3e série, vol. V, doc. nr. 309, p. 393-394. Georges Louis către Jonnart, 2 februarie 1913; **Ibidem**, doc. nr. 420, p. 512-513. Vezi și **Der diplomatische Schriftwechsel Iswolskis, 1911-1914**, vol. 3, Berlin, 1924, doc. nr. 706. Sazonov către Benckendorf, 29 ianuarie 1913.

¹¹ **D.D.F.**, 3e série, doc. nr. 307, vol. V, p. 391-392. Paul Cambon către Jonnart, 1 februarie 1913.

¹² **British Documents on the Origins of the War. 1898-1914** (se va cita **B. D. O. W.**), vol. IX, London, 1929, Partea a II-a, doc. nr. 617, p. 497-498. Grey către Cartwright, 14 februarie 1913.

implicarea Marilor Puteri. Situația aparține pe care o avea Anglia în cadrul Triplei Înțelegeri, precum și coordonatele generale ale derulării acțiunilor sale diplomatice, care vizau zona Sud-Estului european, i-au permis Marii Britanii să manifeste o mai multă libertate în raport cu partenerii săi, Rusia și Franța, în aprecierea evoluției diferendului româno-bulgar, fiind preocupată, în absența unor interese directe pentru susținerea uneia din părți, în exclusivitate, pentru aplanarea divergențelor și, pe un plan mai general, pentru localizarea conflictului balcanic. Departamentul de a fi pasivă, diplomația engleză a acționat ca un factor de intermediere a dialogului, atât între cele două părți implicate, cât și între Marile Puteri care aveau interese directe în soluționarea într-o anumită manieră a diferendului. Desfășurarea lucrărilor Conferinței de pace în capitala britanică a sporit posibilitățile de acțiune ale diplomației engleze, făcând ca, în cele din urmă, poziția sa să se impună și să fie acceptată nu numai de România și Bulgaria, ci și de către Marile Puteri.

Pe data de 14 februarie 1913, Sir Edward Grey a primit succesiv vizitele miniștrilor României și Bulgariei la Londra, sfătuindu-i pe amândoi să facă tot posibilul pentru a evita un conflict și „**le-a indicat posibilitatea de a recurge la medierea Puterilor** (s.n.)”. De altfel, reuniunea ambasadorilor Marilor Puteri de la Londra a hotărât în aceeași zi, 14 februarie 1913, că, „*dată fiind gravitatea situației, este urgent ca toate guvernele să facă astfel încât să le parvină reprezentanților lor la cabinetul român și la cel bulgar instrucțiuni în același sens*”¹³.

Pericolul izbucnirii unui război între România și Bulgaria a determinat o mare îngrijorare în Germania. Pe data de 16 februarie 1913 a avut loc la Berlin o discuție între împăratul Wilhelm al II-lea și lordul Granville. Ambasadorul Marii Britanii în capitala germană, Sir Edward Goschen, transmitea cu acest prilej șefului diplomației britanice, Sir Edward Grey, un memorandum al lordului Granville întocmit în urma acestei întrevederi. Printre altele se arăta că împăratul Wilhelm al II-lea era foarte neliniștit în legătură cu situația din România, afirmând că la București ordinul de mobilizare se putea da oricând. De aceea, „*Majestatea Sa i-a dat instrucțiuni secretarului de stat pentru afaceri externe să telegrafieze la St. Petersburg pentru a ruga guvernul rus să se abțină de la a interveni, căci singura speranță de a obține pacea europeană era de a permite statelor balcanice să-și rezolve problemele între ele și Marile Puteri să rămână neutre. El i-a trimis instrucțiuni să îl sfătuiască pe Sir Edward Grey să-și folosească toată influența sa pentru a preveni un amestec al Rusiei. [...] Dacă România și Bulgaria ar alege să se lupte, lui nu i-ar păsa, atâta timp cât alții nu erau implicați, dar se temea serios de faptul că Rusia va interveni și, dacă Rusia va face o mișcare, Austria va trebui să facă la fel. Am spus (lordul Granville – n.n.) că ar fi o idee foarte proastă ca, după ce Anglia și Germania au lucrat împreună pentru a menține pacea și după ce și-au folosit influența asupra prietenilor lor pentru a preveni un conflict, să mai fie posibil să izbucnească un război. Majestatea Sa a exclamat că un asemenea lucru era de neconceput. Cu un enorm control de sine – continua lordul Granville – el a refuzat în tot acest*

¹³ ***Ibidem***, doc. nr. 617, p. 497-498. Sir Edward Grey către Sir F. Cartwright, 14 februarie 1913.

timp să ia măsuri, dar dacă frontiera sa vestică ar fi amenințată ar trebui să acționeze. Era problema Angliei, spunea el, să liniștească Franța. M-am aventurat să spun (lordul Granville – n.n.) că sunt sigur că Franța nu va face nimic dacă Majestatea Sa nu se aliază cu Austria – ar putea avea el dovezi că Rusia și Austria intră în război? Dacă Rusia atacă Austria, a replicat el (Wilhelm al II-lea – n.n.), desigur că (Germania – n.n.) trebuie să lupte. [...] Apoi Majestatea Sa a revenit la problema greșelii fatale a Angliei de a se alia cu Franța și Rusia. Dacă Anglia și Germania ar fi stat împreună ele ar fi asigurat pacea în restul lumii...”¹⁴.

Reiese cu claritate că acest „scenariu”, conceput de nimeni altul decât de Wilhelm al II-lea, conducătorul uneia dintre cele mai Mari Puteri din Europa, avea în vedere **posibilitatea izbucnirii unui război mondial din cauza diferendului româno-bulgar**. Faptul evocat pune bine în evidență importanța demersului britanic pentru realizarea unei medieri a Marilor Puteri. Semnificativă ni se pare în acest sens reacția șefului diplomației britanice, Sir Edward Grey, care, nu lipsit de îngrijorare, după lecturarea memoriului lordului Granville, transmitea următorul răspuns ambasadorului englez la Berlin, Sir Edward Goschen: „Am spus că împăratul a pus punctul pe «i» asupra realei dificultăți, când a zis că **România nu ar trebui să ceară Silistra** (s.n.). Dacă România ar renunța la această cerere, nu cred că există vreo șansă ca Rusia să intervină făcând uz de forță în dispută. **Dacă, totuși, România ar insista să încerce să ia Silistra, ar fi foarte dificil pentru Rusia să nu acționeze** (s.n.)”¹⁵. Grey însă nu precizează care ar fi atitudinea Angliei în această ultimă ipoteză.

Diplomația britanică, în pofida unei îngrijorări explicabile, se arăta totuși optimistă în aplanarea diferendului româno-bulgar și în ceea ce privește restabilirea păcii în Sud-Estul Europei. Sir A. Nicolson scria, cu o zi în urmă, în acest sens, ambasadorului englez la Viena, Sir F. Cartwright: „Cred că la modul general situația s-a îmbunătățit oarecum. Nu cred că dificultățile dintre România și Bulgaria vor duce la complicații serioase, din moment ce îmi imaginez că vor accepta în cele din urmă propusa mediere a Puterilor. Există, desigur, dificultatea dintre Rusia și Austria cu privire la Albania, dar încă mai am speranțe că printr-un mijloc sau altul **vom preveni aceste două țări de a nu ajunge la a se angaja într-o dispută serioasă asupra acestei probleme** (s.n.). Simt că dacă Austria ar face niște viitoare concesii, ar fi posibil ca Rusia să meargă câțiva pași mai departe și, în acest caz, putem considera problema rezolvată, din moment ce eu nu acord prea multă atenție amenințărilor guvernului sârb. [...] Cred că toți beligeranții sunt dornici să încheie ostilitățile cât mai repede posibil și, cu toate că turcii vor trebui să se hotărască să renunțe la Adrianopol [...], îmi imaginez că aliații sunt pregătiți să le dea turcilor o linie a frontierei trecând prin sudul aceluși oraș și care ar da Constantinopolului destulă libertate de mișcare și, de asemenea, ar lăsa Strâmtoarele sub suveranitatea Turciei. Nu cred că Turcia se așteaptă să primească termeni mai buni decât aceștia...”¹⁶.

¹⁴ *Ibidem*, doc. nr. 624, p. 503-504. Sir E. Goschen către Sir Edward Grey, 16 februarie 1913.

¹⁵ *Ibidem*, doc. nr. 640, p. 517. Sir Edward Grey către Sir E. Goschen, 20 februarie 1913.

¹⁶ *Ibidem*, doc. nr. 632 p. 511-512. Sir A. Nicolson către Sir F. Cartwright, 19 februarie 1913.

Dacă Sir. A. Nicolson era optimist în ceea ce privește încheierea păcii, era, pe de altă parte, conștient că aceasta nu va putea rezolva toate problemele și că în viitor pot interveni noi complicații, generate nu numai de situația din Sud-Estul Europei, dar și de perspectiva evoluției relațiilor dintre Marile Puteri. *„Nu cred – continua Nicolson scrisoarea sa către ambasadorul englez la Viena – că am putea considera că necazurile vor lua sfârșit nici măcar când pacea va fi fost semnată și când se va fi căzut de acord asupra granițelor Albaniei. Suntem aproape siguri că avem în față perspectiva unui lung șir de rivalități între aliați și, mai mult decât atât, există încă un pericol mai mare planând asupra noastră și anume acela al apariției unor noi divergențe între Marile Puteri”*¹⁷. În acest context, Sir A. Nicolson era conștient de importanța strângerii legăturilor dintre partenerii Triplei Înțelegeri: *„Suntem pe de-a întregul convinși că cel mai bun mod de a păstra pacea europeană este să menținem la fel de puternică gruparea prezentă a Puterilor, [...] căci dacă ar fi să ne abandonăm înțelegerile cu Franța și Rusia, lăsând deoparte orice altă considerație, pacea în Europa ar fi în cel mai precar stadiu. [...] Este adevărat că, în unele cazuri, Rusia și Franța – și trebuie să spun că în special aceasta din urmă – sunt parteneri oarecum dificili, dar totuși acestea sunt pur și simplu probleme de familie de care trebuie să te ocupi cu răbdare și într-o manieră prietenoasă, căci, dacă ar fi să împărțim parteneriatul, noi am fi cei care am avea cel mai mult de suferit, căci o Franță neprietenoasă și Rusia ne-ar face infinite probleme, mai ales cea dintâi”*¹⁸.

Dacă negocierile din capitala britanică în vederea încheierii păcii au continuat, înregistrându-se mari divergențe, îndeosebi între învingătorii în războiul cu Imperiul Otoman – Bulgaria, Serbia și Grecia –, decizia României și Bulgariei de a accepta medierea, respectiv arbitrajul, Marilor Puteri a contribuit la detensionarea, într-o anumită măsură, a situației conflictuale din zona Sud-Estului european, creându-se premisele pentru evitarea extinderii războiului. Astfel, diferendul româno-bulgar nu a dus la un conflict militar între cele două state. Se opuneau, așa cum am văzut, nu numai guvernele Triplei Înțelegeri, dar în același timp și guvernele de la Berlin și Viena, care considerau un asemenea conflict foarte periculos prin implicațiile pe care le-ar avea.

Acceptând medierea conflictului de către Marile Puteri, România a propus Petersburgul ca loc de desfășurare a Conferinței ambasadorilor care avea să-și asume acest rol. Regele Carol I, într-o întrevvedere avută cu ministrul Franței la București, C. Blondel, explica rațiunile acestei opțiuni: *„Noi am ales bucuroși St. Petersburgul, ca loc de reuniune a mediatorilor, în semn de omagiu adus țarului, inițiatorul conferinței de la Haga”*¹⁹. Preocupat să înțeleagă ce se află de fapt în

¹⁷ Diplomatul englez se referă pe larg la perspectiva relațiilor franco-germane, ruso-austro-ungare și anglo-germane. Se au în vedere și preocupările Germaniei de desfacere a Triplei Înțelegeri, prin avansuri făcute concomitent Londrei și Petersburgului: *“Germanii fac eforturi foarte mari printr-o varietate de mijloace să ne atragă în totalitate de partea lor și, prin urmare, să ne detașeze de Rusia, în timp ce, pe de altă parte, fac cea mai asiduă curte Sankt Petersburgului. Cred că eforturile lor vor fi inutile în ambele direcții”*. **Ibidem**, p. 511-512.

¹⁸ **Ibidem**, p. 512.

¹⁹ **D.D.F.**, 3e série, vol. V, doc. nr. 528, p. 637. Blondel către Jonnart, 6 martie 1913. Despre rolul țarului Rusiei în inițierea Conferinței de la Haga vezi pe larg B. Tuchaman, **Trufașă citadelă**.

spatele acestei declarații a regelui, Blondel scria după o săptămână de reflecție ministrului de Externe al Franței: Rusia singură ar putea „să fie în măsură de a impune voința sa unei Bulgarii recalcitrante. Nu este așadar numai problema Conferinței de la Haga sau a omagiului adus țarului Rusiei. În acest moment, jurnalele oficiale lasă să se înțeleagă că guvernele Triplei Alianțe erau dispuse să sprijine fără rezerve revendicările românilor. În aceste condiții, preferințele României pentru Petersburg se explică ușor. Cabinetului rus trebuie să i se lase întreaga responsabilitate a deciziei de a interveni; alegerea capitalei imperiului vecin era concepută astfel ca Rusia să-și asume obligația de a susține pretențiile României, înlăturându-se astfel riscul unor noi animozități românești și distrugerii oricărei speranțe într-o apropiere ruso-română. Dacă propunerea Puterilor ar da satisfacție României, aceasta le va fi recunoscătoare, în bloc, în timp ce, dacă nu i se vor satisface în întregime cererile sale, reproșurile vor fi aduse Rusiei și Triplei Înțelegeri. Trebuie deci să recunoaștem că guvernul român a acționat cu abilitate atunci când a facilitat, dacă nu chiar a determinat, desemnarea Petersburgului ca loc de desfășurare a Conferinței ambasadorilor. Guvernul rus, în caz contrar, nu ar putea să-și scoată în evidență valoarea serviciilor sale, dacă ea ar fi înclinată să susțină Bulgaria în fața deciziei Marilor Puteri”²⁰.

Pe data de 15 martie 1913, Georges Louis, ambasadorul Franței la Sankt Petersburg, informa pe Jonnart, ministrul Afacerilor Externe al Franței, că România și Bulgaria au acceptat medierea Marilor Puteri, acestea adresând guvernului Rusiei cererea ca Petersburgul să fie locul de desfășurare a Conferinței ambasadorilor. În urma discuției cu Sazonov pe această temă, diplomatul francez informa despre acordul Rusiei în acest sens. Totodată arăta că a prezentat șefului diplomației ruse punctul de vedere al guvernului francez, favorabil medierii, chiar dacă lucrările Conferinței ar urma să înceapă înaintea acreditării la Petersburg a noului ambasador francez Delcassé²¹.

Guvernul rus a consultat guvernul german asupra procedurii pe care trebuia să o urmeze Conferința de la Petersburg. El a propus ca deciziile să fie luate prin majoritatea voturilor și, în cazul unui partaj egal, reprezentanții celor două Mari Puteri să fie însărcinați să regleze chestiunea sau, la nevoie, să fie admisă prezența reprezentantului unei a șaptea Puteri, desemnată prin tragere la sorți. Guvernul german părea dispus să fie adoptată prima propunere, neluându-se însă în acele momente o hotărâre, urmând ca să fie consultați și ceilalți parteneri din cadrul fiecărei grupări politico-militare, Tripla Alianță și Antanta²². După consultarea guvernelor austriac și italian, guvernul german făcea cunoscută dorința ca decizia să fie luată prin unanimitatea voturilor exprimate, excluzându-se ideea majorității. Aceasta îl făcea pe ambasadorul Rusiei la Berlin să-și exprime părerea, mărturisită omologului francez, că lucrările Conferinței sunt aproape condamnate la un eşec²³.

O frescă a lumii dinaintea primului război mondial (1890-1914), Ed. Politică, București, 1977, p. 297-378.

²⁰ *D.D.F.*, 3e série, vol. V, doc. nr. 573, p. 690-691.

²¹ *D.D.F.*, 3e série, vol. VI, doc. nr. 1, p.1. Georges Louis către Jonnart, 15 martie 1913.

²² *Ibidem*, doc. nr. 7, p. 12. J. Cambon către Jonnart, 16 martie 1913.

²³ *Ibidem*, doc. nr. 36, p. 59. J. Cambon către Jonnart, 20 martie 1913.

Dificultatea de a se ajunge la un acord, în aceste condiții, era întrevăzută și de către T. Delcassé, care, abia ajuns la Petersburg, informa Parisul că, potrivit informațiilor pe care le posedă, Marile Puteri se vor împărți în două în abordarea „problemei Silistrei”: Tripla Alianță, care va dori să fie cedată României, și Tripla Înțelegere, care va acționa pentru ca aceasta să rămână Bulgariei²⁴. Cu puțin timp înainte de începerea lucrărilor Conferinței, Delcassé afirma că delimitarea noii frontiere, de la Marea Neagră până la Silistra, ar putea să se facă fără prea mari dificultăți, dar rezistența este extremă, și de o parte și de alta, în ceea ce privește Silistra. În concepția diplomatului francez, dacă Puterile ar atribui Silistra României, bulgarii vor trebui să se resemneze temporar, dar se vor gândi să o recupereze cu prima ocazie favorabilă. Delcassé afirma că părerea lui Sazonov și a ambasadorului englez, căreia i se alia și el personal, era aceea că obiectivul de perspectivă al românilor este „*eliberarea fraților lor din Transilvania*” și, din acest punct de vedere, „problema Silistrei” nu este decât o chestiune „*de amor propriu*”, care ar trebui subordonată „*grijilor viitorului*”, situație în care România nu trebuie să aibă „*ostilitatea ireductibilă*” a vecinului din Sud. Sazonov declara, de altfel, ambasadorului francez că „*el nu ar putea subscrie la o decizie care ar smulge Silistra Bulgariei*”. Problema fiind deosebit de complexă, Delcassé cerea instrucțiuni din partea noului ministru de Externe francez Pichon²⁵.

Răspunzând, Pichon transmitea următoarele instrucțiuni lui Delcassé: „**Împărtășind părerile dumneavoastră, vă rog să sprijiniți în fața reuniunii ambasadorilor opinia guvernului rus** (s.n.). Mă bazez totodată pe tactul dumneavoastră pentru ca guvernul român să nu creadă într-un «*parti-pris*» din partea noastră (în favoarea Bulgariei – n.n.), ascultând cu simpatie și atenție argumentele reprezentantului său. Eu știu, în sfârșit, adăuga șeful diplomației franceze, dintr-o sursă secretă și sigură, că, **dacă România nu obține cedarea Silistrei, Puterile germanice își propun să atribuie întreaga responsabilitate Rusiei și Franței. Adaugă că o mișcare către Tripla Înțelegere se desemnează din ce în ce mai mult în opinia românilor și că noi avem marele interes de a nu o descuraja** (s.n.)”²⁶.

Între timp tensiunile între România și Bulgaria se amplificau, corespondența diplomatică a ambasadorilor Marilor Puteri la București și la Sofia, relevând campaniile de presă desfășurate în cele două țări în favoarea unei soluționări, evident favorabile fiecăreia, a diferendului de către Conferința ambasadorilor de la Petersburg. Blondel informa astfel Parisul că „*situația nu s-a modificat prin acceptarea medierii și trebuie să ne așteptăm la rezistențe sau la proteste și de o parte și de alta*”. În acest sens, Blondel avea în vedere atât vehemente proteste ale oamenilor politici bulgari – pe baza informațiilor parvenite de la Sofia – față de posibilitatea cedării Silistrei, cât și starea de spirit din România în favoarea cererilor guvernului român. Blondel, luând în calcul situația din România, avertiza asupra pericolului de a nu fi acceptat rezultatul medierii Marilor Puteri, dacă nu se dă câștig de cauză României, existând chiar plauzibila variantă a unei acțiuni de forță față de Bulgaria. Diplomatul francez spera totuși că regele Carol va

²⁴ *Ibidem*, doc. nr.43, p. 65. Delcassé către Jonnart, 21 martie 1913.

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 52, p. 75. Delcassé către Pichon, 23 martie 1913.

²⁶ *Ibidem*, doc. nr. 55, p. 78. Pichon către Delcassé, 24 martie 1913.

accepta o combinație care ar lăsa Silistra Bulgariei, în schimbul unui teritoriu mai întins către Marea Neagră²⁷. De altfel, Blondel întrevăzuse o astfel de soluție în urma unei discuții pe care o avusese cu suveranul român pe data de 7 februarie 1913, dar, în noile condiții, ale radicalizării opiniei publice românești, poziția regelui se dovedea depășită de evenimente. Prim-ministrul Titu Maiorescu a ținut, de aceea, să precizeze ministrului francez, pe data de 19 martie 1913, că vechea opinie a regelui, despre care avea cunoștință și Sazonov, nu mai este de actualitate. Invocând opinia majorității românilor, Titu Maiorescu făcea pledoarie în favoarea unei soluționări a diferendului prin adoptarea unei hotărâri de către Conferința ambasadorilor care să vizeze cedarea de către Bulgaria a Silistrei României. *„Poate ar fi exagerat – spunea Blondel – să taxez declarațiile lui Maiorescu ca un șantaj, dar ele sunt, fără îndoială, în gândirea sa, pentru că el m-a rugat să le aduc la cunoștința Excelenței Voastre, cu scopul de a acționa asupra spiritului mediatorilor”*²⁸.

Titu Maiorescu s-a dovedit a fi foarte insistent în a obține sprijinul diplomației franceze. Peste o săptămână a avut o nouă întrevedere cu ministrul Franței la București, Blondel, cu prilejul căreia i-a remis acestuia un „*aide mémoire*”, în care dezvolta și preciza argumentele expuse, atât în memorandumul din 3 martie 1913, cât și în cursul discuției anterioare. Invocând din nou presiunea opiniei publice, Maiorescu îl informa pe Blondel că regele Carol regretă declarația făcută, adăugând că România nu va accepta o decizie a Conferinței ambasadorilor care nu ar satisface cererile guvernului român. Blondel a profitat de ocazie pentru a-l asigura pe prim-ministrul român de sentimentele de simpatie ale guvernului francez față de România, menționând că ambasadorul Franței la Petersburg a primit instrucțiuni *„în cel mai larg spirit de înțelegere față de revendicările românești”*, exprimându-și totodată speranța că guvernul român va subscrie soluției pe care o va găsi Conferința ambasadorilor în rezolvarea diferendului cu un *„sentiment de etică absolută”*. Se observă din cuvintele lui Blondel o anumită **duplicitate a diplomației franceze** față de România, dincolo de manifestările de bunăvoință ascunzându-se de fapt dorința de a-i acorda sprijin Bulgariei. Cu acel prilej, ministrul francez la București își exprima opinia sa noului șef al diplomației franceze: *„Persist să cred că protestele care se vor produce în cazul în care Silistra nu va fi dată României vor fi de scurtă durată și că voința regelui va reuși să impună fără prea mare dificultate formula pe care o vor recomanda Puterile mediatore”*²⁹.

Pe de altă parte, și diplomația bulgară depunea mari eforturi pentru a obține sprijinul Marilor Puteri. În cadrul unei discuții pe care a avut-o la Sankt Petersburg cu Delcassé, Danev dorea să influențeze în acest sens diplomația franceză. La fel ca și românii, bulgarii doreau să arate că nu ar accepta o soluție care i-ar defavoriza. *„Noi dorim sincer – îi spunea Danev lui Delcassé – să trăim în pace cu românii, care au același interes de a ne avea prieteni. Iată pentru ce noi vom respinge o soluție care, **prea brutală pentru noi** (s.n.), ar duce în*

²⁷ *Ibidem*, doc. nr. 14, p. 27-28. Blondel către Jonnart, 17 martie 1913.

²⁸ *Ibidem*, doc. nr. 27, p. 52-53. Blondel către Jonnart, 19 martie 1913.

²⁹ *Ibidem*, doc. nr. 70, p. 97-99. Blondel către Pichon, 26 martie 1913.

scurt timp la un război inevitabil”³⁰. Împotrivirea lui Danev lasă să se înțeleagă totuși și posibilitatea unor concesi din partea Bulgariei.

Toate discuțiile diplomatice premergătoare Conferinței ambasadorilor de la Petersburg arătau clar că dificultatea medierii se creiona în jurul apartenenței Silistrei. Sesizând posibilă împotrivire a Marilor Puteri din cadrul Triplei Înțelegeri față de cererile sale, partea română practic ajunsese la susținerea revendicărilor sale minimale, făcând din posesia Silistrei obiectivul central al tuturor demersurilor sale. Partea bulgară s-a arătat însă, pe neașteptate, dispusă să cedeze în această problemă. Înaintea deschiderii Conferinței ambasadorilor, reprezentantul guvernului bulgar, Danev, a anunțat pe Sazonov că Bulgaria va admite cedarea Silistrei, dar că în acest caz ea nu va consimți la nici un alt avantaj pentru România³¹.

În concluzie, evoluția relațiilor României cu Antanta în perioada premergătoare Conferinței ambasadorilor de la Sankt Petersburg a fost deosebit de complexă, marcând abordări diplomatice nuanțate ale Rusiei, Franței și Angliei în problema diferendului teritorial româno-bulgar. Dincolo de aceste diferențe de abordare, Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri se regăseau pe o platformă comună de interese menite să slăbească pozițiile Triplei Alianțe în Sud Estul Europei, prin susținerea Bulgariei în diferendul său cu România. Acestui obiectiv putea să-i servească însă eficace, totodată, și desprinderea României din orbita politică a Puterilor Centrale și atragerea sa de partea Antantei. Este exact ceea ce au înțeles factorii decizionali de la București atunci când au propus, din motive de oportunitate politică, Sankt Petersburgul drept loc de desfășurare a Conferinței ambasadorilor Marilor Puteri, care avea să realizeze acțiunea de mediere. Interesele geo-strategice de ansamblu ale Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri în Sud Estul Europei, îndeosebi ale Rusiei, făceau posibilă estomparea treptată a atitudinii lor inițial ostile față de România, deschizând perspectiva solicitării de către acestea a unor concesi minime din partea Bulgariei. Numai astfel, în opinia noastră, se poate înțelege acordul guvernului bulgar pentru cedarea Silistrei, formulat încă din ajunul deschiderii lucrărilor conferinței, însă comunicat numai șefului diplomației ruse. Rămânea astfel decisivă poziția Rusiei în această problemă, la care erau dispuse să subscrie, totodată, și partenerile sale occidentale, Franța și Anglia. În acest mod, miza Conferinței de la Sankt Petersburg, convocată pentru soluționarea diferendului teritorial româno-bulgar, creștea foarte mult, anunțându-se ca o dispută a Marilor Puteri, situate în grupări politico-militare opuse, pentru creșterea influenței lor în Sud-Estul Europei.

³⁰ *Ibidem*, doc. nr. 81, p. 105-107. Delcassé către Pichon, 27 martie 1913.

³¹ V. Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 41 (autorul citează *Papiers Delcassé*, vol. 19, fila 50, document aflat în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe. al Franței).